

Michael H. Clemmesen, Brigadegeneral

Udkast af 14 JAN 2004 til artikel til Militært Tidsskrift:

**En kommentar til Venstre i Viborg Amts Udenrigs- og
Sikkerhedspolitiske Udvalgs Oplæg til nyt forsvarsforlig:
Et forslag til hæren der ikke skal kunne kæmpe.**

Man kunne vel se det som en positiv markering, hvis der ikke stod officerer bag forslaget. Det gør der imidlertid, og som en gammel lærer, der nu i godt tyve år har forsøgt at inspirere til professionel helhedsforståelse og systematisk analyse, undrer jeg mig.

Jeg vil ikke her gennemgå alle elementer. Nogle områder har jeg allerede analyseret i 2003 i dette tidsskrift og i "Udenrigs". Selvom jeg ikke kommenterer forslaget om en værnssfælles kombineret forvaltningsmyndighed og operativ kommando, delt i to funktioner, skyldes det ikke, at jeg er enig. Det bliver et ufokuseret monstrum, hvilket enhver, der forsøger at gennemtænke kommandoens funktioner systematisk, vil indse.

Mine bemærkninger knytter sig snævert til forslagets landmilitære dele, de landbaserede indsatsstyrker til hjemmebrug, det landmilitære humanitære indsatsberedskab, det øvrige danske landmilitære internationale bidrag samt de landmilitære specielle operationsstyrker.

De landbaserede indsatsstyrker til hjemmebrug

Disse baseres i forslaget på hjemmeværnets frivillige, der forstærkes med værnepligtige, der har modtaget en 6 måneders uddannelse.

Det ville måske have været en idé først at diskutere karakteren og omfanget af behovet for indsats på land til håndtering af natur-, industri- eller bevidst menneskeskabte katastrofer samt mere afgrænsede terrorhandlinger.

Lad os her forudsætte, for at skabe en seriøs diskussion af den værst tænkelige katastrofesituation, at uvenlige mennesker detonerer et simpelt atomvåben, en "dirty bomb", i en lastvogn parkeret foran Nationalmuseet. Ud over virkningerne på landets ledelse og det helt manglende varsel svarer panik og forureningsproblemer nok nogenlunde til, hvad der ville ske, hvis Barsebäck smelter ned på den værst tænkelige måde.

En sådan hændelse vil medføre massive problemer, hvoraf landets forsvar kan *bidrage* til håndteringen af nogle af disse. Forsvaret har her ikke en veldefineret, naturlig rolle, da reaktionen, i modsætning til totalforsvarsindsatsen under Den Kolde Krig, her ikke skulle ses i rammen af en invasionstrussel. I denne situation er det de ikke-militære komponenter, der er mest kompetente til at lede imødegåelsen.

Ledelsen af landet vil øjeblikkelig blive de facto decentraliseret ved at den centrale ledelse bortfalder. Senere vil en samlet ledelse blive retableret i udenfor København.

Forsvarets ledelse skal i sådan en situation blot sikre sig, at man på tilsvarende måde kan tilpasse sig, så organisationens midler friktionsløst er til rådighed for den decentraliserede og senere retablerede ledelse.

Uanset karakteren af varsling om udbredelse af forureningen og information om udbredelse af skaderne vil der med stor sandsynlighed opstå trafikchaos fremkaldt af et meget stort antal flygtninge i privatbiler. Disse vil blive forsøgt håndteret af politiet, der vil have sin fulde styrke til rådighed, idet begivenheden nok vil blive betragtet som en "force majeure" suspension af arbejdstidsreglerne. Politiet kan her naturligt støttes af hjælpepolituddannede dele af Hjemmeværnet samt Politiets nu hændende frivillige Beredskabs-Ordenskorps, hvis det genoplives.

Reguleret evakuering vil kunne ske med offentlige transportmidler. Støtte til flygtningenes midlertidige indkvartering vil ske ved kommunale myndigheder, evt. med støtte af frivillige fra Beredskabsstyrelsens Frivillighed og Hjemmeværnet. Dette blev forberedt under Den Kolde Krig.

Det totale behov for frivillige og andre mobiliserede ud over den kommunale redningstjenestes frivillige bestemmes af, hvad politiet kan integrere i egne operationer. Det vil vel være et par til nogle tusinde frivillige, der på forhånd er uddannet som hjælpepoliti.

Afhjælpingen i selve det ramte område vil i betydelig grad overgå, hvad de kommunale myndigheder har kapacitet til. Der er reelt behov for, hvad der svarer til de tidligere civilforsvarskolonner, dvs. redningsenheder af bataljonsstørrelse, med sporehold, ambulanceenheder, redningsingeniørenheder og transportenheder. Enheder som er uddannet og udrustet til at kunne operere i forurenede miljøer.

I modsætning til under Den Kolde Krig, hvor man kunne have brug for sådanne enheder over hele landet samtidigt, vil det nu være tilstrækkeligt med en central pulje. På den anden side må man forudse, at en terrorhandling kan ske uden "strategisk varsel". Derfor er det nødvendigt at opretholde "kolonner" på et betydeligt højere beredskab, end man tidligere forudså. Den værste tænkelige situation kunne vel lede til et behov til et sted mellem 5 og 8 kolonner, hvoraf de fleste på Sjælland, dvs. 3000-5000 personer.

Etableringen og bemanningen af disse enheder vil kunne være en af det nationale, frivillige forsvars/beredskabs mere krævende opgaver. Hvis baseret på frivillige og lokal mobilisering vil det være muligt at opretholde det nødvendige meget høje beredskab uden, at dette medfører betydelige omkostninger. Det kan lettest ske med udgangspunkt i de regionale beredskabscentre, der tidligere opstillede "kolonnerne".

Der er i realiteten tale om en betydelig "oprustning" ud over de eksisterende frivillige kommunale brandkorps. Uanset opstilling og bemanning vil ledelsen af indsats ikke være en opgave for forsvarets centrale myndigheder. Den vil finde sted på regionalt eller kommunalt niveau.

Enkeltpersoner og led – med rådighedskontrakt - fra dette beredskab vil også kunne være klar til udsendelse til internationale katastrofer, dvs. sikre en forstærkelse af redningsberedskabets nuværende internationale indsats.

Det største problem ved afhjælpingen af virkningerne af en terrorhandling med masseødelæggelsesvåben vil være håndtering og behandling af massen af skadede, hvoraf mange vil være forurenede. Udviklingen i sygehusvæsenet går mod færre, større, centrale hospitaler. På grund af arbejdstidsreglerne er der imidlertid ikke mangel på kvalificeret personale, men i en masseskade-situation vil der være et akut, udækket

behov for behandlingskapacitet og sengeafsnit, specielt hvis et eller flere af de centrale hospitaler er ødelagt eller ligger i det massivt forurenede område.

Tidligere var sårbarheden langt mindre. Man havde et større antal mindre sygehuse, Civilforsvaret kunne etablere sine forberedte beredskabssygehuse, og forsvarets feltlazaretter blev opholdt på et rimeligt beredskabsniveau.

Nu er de små sygehuse væk eller på vej væk, kun det mobile beredskabssygehus er brugbart. Af forsvarets felthospitaler opretholdes kun DIB-hospitalet på et anvendeligt niveau. Resten er tomme skaller med forældet materiel.

Det er ikke et område, hvor 6 måneders værnepligtsuddannede eller hjemmeværnets frivillige kan hjælpe. Det kræver en fokuseret, meget kostbar, statslig indsats. Denne kunne placeres i forsvaret, hvis man valgte at placere ansvaret og de nødvendige ressourcer til opstilling og vedligeholdelse her, men indsættelsen kan kun blive kvalificeret ledet af et regionalt sygehusberedskab for katastrofeforhold, der effektivt koordinerer anvendelsen af den faste og den mobile kapacitet.

Forsvaret og dets frivillige kan reelt heller ikke gives nogen stor, fornuftig, opgave ved forsvaret mod mere begrænset terror såsom snigmord mod nøglepersoner eller terrorbombning af danske eller udenlandske mål i Danmark.

Aktiv indsats mod terrorisme er en opgave for specielle operationstyrker fra politi eller forsvar, ikke for velmenende amatører af forskellig type.

Beskyttelsen af de væsentligste mål mod terror – de afgørende statslige "nøglepunkter" samt ambassader og udenlandske firmaer - er en politiopgave, hvor frivillige hjemmeværnsfolk eller 6 måneders værnepligtige ikke bør have nogen rolle. Andet ville være for risikabelt for den danske befolkning. Jeg erindrer, at jeg en sen aften i 1994 var ved at blive skudt af de nervøse amatører ved en vejspærring, efter, at det lettiske hjemmeværn var blevet mobiliseret ved en fængselsflugt. Andre var mindre heldige end jeg.

De fleste lokale og regionale nøglepunkter er ikke naturlige mål for terror, og hvis de alligevel skulle blive angrebet, er skaden overskuelig. Det ville hverken være nødvendigt, betryggende eller effektivt at mobilisere bevæbnede frivillige eller korttidsuddannede værnepligtige fra hjemmeværnets ved sikring af samfundet ved en generel terrortrussel, hvis de ikke kan efteruddannes og placeres under kommando af politiembedsmænd.

Undtagelsen er virksomhedshjemmeværn, der – under organisationens ledelse og politiets vejledning – kan bevare og udbygge deres rolle i beskyttelsen af nøglevirksomheder.

Det eneste andet felt, hvor hjemmeværnets frivillige – men ikke korttidsværnepligtige – kunne gives en rolle, er EOD-området. Dette kræver dog, at de frivillige, der vælger dette som en krævende hobby for modne mennesker, uddannes, opdateres og løbende kontrolleres af hærens ingeniørtropper.

Det er meget vanskeligt efter en således kort, umiddelbar analyse af forsvarets rolle i katastrofe og terrorberedskabet, at se, hvordan der kan etableres en fornuftig rolle for andet en lille, den mest aktive, motiverede og

veluddannede del af Hærhjemmeværnets og Beredskabsstyrelsens frivillige, for slet ikke at tale om et større antal værnepligtigsuddannede. Den største del af behovet dækkes sandsynligvis allerede nu af beredskabskorpsets værnepligtigsuddannede.

Der er slet ikke behov for et specielt centralt hovedkvarter til forsvarrets indsats på dette område, da den eneste rolle vil være at levere uddannede enheder (samt forbindelses-/stabsofficerer) til andre statslige organisationers indsats.

Ledelsen af operationerne vil skulle ske på det kommende, tilpassede regionale niveau. Det centrale niveau stiller blot midlerne til rådighed.

Det landmilitære humanitære indsatsberedskab og det øvrige danske landmilitære internationale bidrag

Forslaget indebærer, i det omfang det er muligt at læse hensigten i dette, at DIB's bemandedes med en højere procent at stampersonel, så to bataljonsgrupper kan udsendes samtidigt. Samtidigt fjernes kravet til, at brigade kan indsættes og kæmpe samlet som en troppeenhed, idet man kun omtaler bidrag til "den fredsskabende/fredsbevarende operation".

Derudover skabes en Humanitær Indsatsbrigade på højt beredskab. Dette er forslagets egentlige nyskabelse,

Der er en serie problemer med denne specialisering af hærens struktur.

For det første er det erfaringsmæssigt vanskeligt at dele reelle operationer så firkantet op. Indsatsen vil ofte skulle startes i et højtrusselmiljø under deltagelse i en interventionsoperation (som den operation, der burde have været forberedt i Kosovo-konflikten). I alle de operationer i 1990'erne, hvor den danske hær var med fra starten, har der været behov for, at enhederne kunne demonstrere kampkraft. Men samtidig med, at evnen til at kæmpe i en periode er af afgørende betydning, bør de andre typer indsats være i gang. Effektiv stabiliserings- og humanitær indsats lige bag de forreste enheder i interventionen er af afgørende betydning.

Kamp, stabiliseringsoperationer i baglandet samt humanitær indsats bør således kunne gennemføres parallelt, med et gradvis skift mod den stabiliserende-humanitære indsats. Problemet i Afghanistan og i endnu højere grad i Irak var, at man fra amerikansk side, af ideologiske årsager, så disse ting som afskilte.

Når der, forhåbentligt hurtigt, bliver tale om en ren humanitær og statsbyggende indsats, hvor der kun skal leveres politilignende beskyttelse, er det egentligt ikke længere en opgave for en militær organisation. Så bør entreprenørfirmaer på DANIDA-kontrakt samt statslige og ikke-statslige nødhjælpsorganisationer overtage.

For det andet er de i den Humanitære Indsatsbrigade beskrevne elementer noget, der allerede eksisterer i den militære struktur. Her findes allerede sikringsenheder, konstruktionsingeniørenheder, transport-, forsynings- og sanitetsenheder, kommunikations- og føringsenheder samt reelt også "eftersøgnings- og redningsenheder" (forfatterne overser, at også militærpolitienheder og CIMIC-led er af nødvendige).

Som også NATO har understreget, er problemet ganske rigtigt, at kampstøtte- og logistikenheder har været på så lavt udrykkeberedskab, at det

har hæmmet indsættelsen af vore kampenheder. Men man skaber ikke nogen ekstra kapacitet ved at specialisere støtteenhederne og adskille dem fra kampenhederne. Tværtimod skaber man ekstra problemer for en fornuftig og rationel løsning af alle opgaver.

For det tredje er det ikke særlig rationelt at overse, at der er en betydelig overgribning mellem de "blødere" dele af den Humanitære Brigades opgavesæt og de opgaver, som Hjemmeværnets og Beredskabsstyrelsens frivillige naturligt løser. Så i stedet for at bygge noget smukt "specialiseret" op, burde man etablere en fleksibel "værktøjskasse-organiseret" udrykkehær og så supplere den med frivillige med beredskabskontrakter på bl.a. CIMIC- og konstruktionsingeniørområderne – samt med kontrakter med civile entreprenør- og logistik firmaer m.m. – når dette bliver nødvendigt.

At blive en god officer i hæren kræver, at man ud over en teoretisk uddannelse opnår praktisk og relevant erfaring, der skal være af mere og mere "generel" karakter, efterhånden som tjenesten skrider frem.

Forslaget efterlader helt åbent og uigennemtænkt, hvordan man, indenfor den her beskrevne struktur, skal udvikle officerer, så de bliver anvendelige i deres profession, så de fleksibelt kan indstille sig til også uforudsete, fremtidige behov.

Det er fint at provokere, hoppe "ud af kassen", som forslaget gør. Men det burde ske på et grundlag af professionel forståelse. Dette er et velmenende amatørforslag.

Det synes at have forbigået forfatterens opmærksomhed, at den britiske hær, der synes at være den landstyrke i verden, der bedst og mest friktionsløst tilpasser sig udviklingen fra højintensiv kamp til stabilisering, statsbygning og humanitær indsats, ikke gør dette med specialiserede enheder. Briterne demonstrerer, at opgaver i virkelighedens verden – til forskel fra i Skive og Viborg - kræver en alsidig struktur samt et dygtigt, fleksibelt, ikke-ideologisk, pragmatisk officerskorps.

Der er intet, der gør, at vi, i vor mindre målestok, bør afvise at lære af briterne. Lige nu udvikler de ikke "specialiserede" enheder. De har erkendt, at det, som Europa og NATO lige nu savner mest, er flere lette, veluddannede infanterienheder, der hurtigt kan påtage sig krævende opgaver. Derfor søger man at øge antallet af sådanne troppeenheder til fire (fra de nuværende to: den luftmobile brigade og marinecommandobrigaden).

Det er ikke kun Viborg-folkene, der synes at have overset, at fremtidens behov ikke kræver specialisering til én type indsats. Skyklapper – af en anden type – synes også at påvirke den danske hærs ønsker om fremtidig struktur.

Også hærens ledelse kunne lære af briterne.

De landmilitære specielle operationsstyrker.

Jægersoldater rekrutteres ikke fra gaden, men fra de eksisterende militære enheder. Vi skal nu øge størrelsen af Jægerkorpset. I andre lande finder en meget stor del af rekrutteringen til specialstyrkerne sted fra andre enheder,

hvor uddannelse og tjeneste er specielt krævende (i Storbritannien i faldskærmsbataljonerne og marinecommandoerne).

Det kunne måske blive lidt vanskeligt at finde egnede jægeremner i en hær, der specialiserer sig i fredsbevarende operationer og humanitær indsats.

Forslagets reelle indhold og potentielle konsekvenser

På overfladen er forslaget provokerende og nytænkende. Reelt er det blot udtryk for holdninger hos ældre officerer i garnisonerne, der ikke ønsker ændringer i deres behagelige dagligdag.

Forslaget opgiver en mobiliseringsstruktur, som der i mange år alligevel ikke har været penge til at fylde med materiel og realistisk uddannelse.

Men derudover vil man – i garnisonerne - blot fortsætte nogenlunde som man plejer. Ændringerne, der virker så imponerende, sker udenfor dagligdagen her. Man vil uddanne til det lave niveau, det utilstrækkelige gruppesammenhold og den lemfældige disciplin i enhederne, som man kan gøre indenfor daglig civil arbejdsdag.

Dette vil fastholde hæren på et i internal sammenhæng meget begrænset anvendeligt niveau, som vi så kalder rollespecialisering. Det vil medføre fortsat forhøjet risiko for ulykkelige hændelser, som vi så i Kabul og Irak. Det skaber også en pæn ramme for tjeneste for personel, der i international sammenhæng er alt for gammelt til deres stilling. Når man alligevel ikke kan uddanne soldaterne til at slå (og når mange af os alligevel er for gamle til at lede og inspirere i kamp), kan man ligeså godt stjæle opgaver fra NGOer og Beredskabsstyrelsen, og kalde det et specialiseret humanitært beredskab.

For at kunne gøre dette fortsætter man med en uddannelse af værnepligtige i et behageligt tempo, indenfor arbejdstidsreglerne. Opgaven at anvende dem efter uddannelse gives venligt til Hærhjemmeværnet, der i forvejen har vel tre gange så mange frivillige, som man i fremtiden kan finde reel anvendelse for.

Forslagets reduktioner i hærens opgaver og generelle operative elementer, herunder førings- og uddannelsesstabe, gør at organisationen ikke giver ramme for at opretholde og videreudvikle et professionelt landmilitært officerskorps.

Det er trist, at kolleger har villet lægge navn til noget så reelt reaktionært, professionelt perspektivløst - tjenende egeninteresser snarere end statens og skatteborgernes.